

Economische groei en monetaire stabiliteit

Het CPB heeft "op eclectische wijze" drie perspectieven op economische groei gepresenteerd. Meer aandacht voor groeibepalende factoren als de kwaliteit van het overheidsbeleid en de monetaire en financiële infrastructuur is echter gewenst.

Het Centraal Planbureau heeft het eerste deel van *Scanning the future* gewijd aan de mogelijke ontwikkelingen van de wereldeconomie in de periode 1990-2015. Het CPB wil hierin niet de illusie wekken dat de toekomst gekend of voorspeld kan worden, maar wil verschillende scenario's presenteren die zich zouden kunnen voordoen en de daarbij behorende keuzen en knelpunten aangeven.

Het CPB start de studie met enige theoretische reflectie over de drijvende krachten achter het proces van economische ontwikkeling. De economische wetenschap heeft hierover geen duidelijke, onbetwiste en geïntegreerde visie, zo meent het CPB, en daarom heeft het "op eclectische wijze" drie "perspectieven op economische ontwikkeling" onderscheiden.

In elk daarvan is een andere visie neergelegd op het economische proces, maar deze zijn daardoor in zekere zin ook complementair. Deze drie perspectieven zijn gekenmerkt door het evenwicht-brengende marktmechanisme, de creativiteit van innoverende ondernemers in een vrije maar onzekere marktsituatie, en coördinatie door de overheid. Waar deze basiselementen alle drie worden toegelaten, kan op lange termijn economische groei zijn, aldus de gedachte van het CPB. Waar echter een of meer van deze elementen geen kans krijgen, dreigt stagnatie. Het CPB heeft in een scenario-analyse, waarbij voor de verschillende werelddelen uiteenlopende veronderstellingen worden gemaakt over de mate waarin deze 'perspectieven' bestaan, vier scenario's uitgewerkt en van een kwantitatieve indicatie voorzien, zie tabel 1.

De uitkomsten van deze scenario's liggen redelijk dicht bij elkaar. Dat is nogal verwonderlijk als men let

op de naamgeving. Die doet immers denken aan tamelijk uiteenlopende gebeurtenissen. Deze betrekkelijk geringe verschillen in uitkomsten vormen aanleiding om vragen te stellen over de toereikendheid van de aanpak van de analyse van het CPB.

Weliswaar is het juist om de economische groei op lange termijn afhankelijk te achten van de bereidheid om de markt te laten werken, ruimte te laten voor innovaties en waar nodig een zekere coördinatie door de overheid tot stand te brengen. Maar is dit wel toereikend? Was het niet beter geweest minder eclectisch te werk te gaan en toch nauwer aansluiting te zoeken bij de gangbare theorieën over de economische groei op lange termijn?

Het CPB meent niet zonder reden dat de economische wetenschap geen unanieme visie heeft op de verklaringsgronden van de economische groei op lange termijn. Echter, dat er op dit punt discussie is lijkt toch eerder een voordeel dan een nadeel. Bovendien neemt dit niet weg dat het mogelijk is en zinvol kan zijn om te proberen om die factoren die in deze uiteenlopende theorieën een rol spelen een centralere plaats in het stuk te geven, zoals de groei van de beroepsbevolking, de groei van de kapitaalvoorraad, de fameuze 'residual factor' (waartoe wetenschap, kennis en techniek en hun toepassingsmogelijkheden behoren), de produktie-elasticiteiten, de produktiefactor 'grond' respectievelijk het milieu, en de kwaliteit van het overheidsbeleid.

Weliswaar wordt onder andere in hoofdstuk vier van de studie nader op enige daarvan ingegaan, zoals de mondiale demografische ontwikkelingen, de milieuproblemen, de technische ontwikkeling en de internationale handel, maar andere factoren blij-

ven onuitgewerkt. Hiertoe behoort een factor die in het "World Development Report 1991" van de Wereldbank als van prioritair belang voor de economische ontwikkeling wordt aangemerkt, te weten de macro-economische stabiliteit. Wij willen hierop nader ingaan en daartoe eerst iets zeggen over het overheidsbeleid.

Zelfstandige rol overheid

In de visie van het CPB leidt een centrale rol voor de overheid in het economische leven "al snel tot een uitholling van het individuele aanpassingsvermogen, beperkt vernieuwing en prikkels en brengt vaak verstoring van het prijsmechanisme mee". Met andere woorden, het denkt in termen van een mogelijke ruil tussen overheidscoördinatie en marktwerking; soms kan wat meer van het een en wat minder van het ander de economische groei bevorderen. Dit is in veel gevallen zeker waar, maar door het zo te stellen komt de kwaliteit van het overheidsbeleid als groeibepalende factor niet tot zijn recht. Dit type ruil is in ieder geval op het gebied van de monetaire en financieel-economische orde een ontoereikende voorstelling van zaken. Kwalitatief goed overheidsbeleid wordt onder meer gekenmerkt door het vermogen van overheidsorganen om binnen een democratische orde tegen de lobbies van pressiegroepen in de eigen zelfstandigheid als ordenende instantie te bewaren. Alleen zulke overheden blijken in de praktijk zich een onafhankelijke centrale bank en een solide monetair bestel met de daarbij behorende wetgeving te kunnen veroorloven. Het is geen toeval dat daarentegen zwakke overheden vrijwel altijd te kampen hebben met geldontwaarding, begrotingstekorten en buitenlandse schuldeisers die nieuwe leningcondities stellen.

Deze samenhang geldt trouwens niet alleen op monetaire-financieel terrein; ook op het gebied van de mededingingspolitiek, het handelsbeleid, de subsidieverlening, de belastingheffing en het milieubeleid zijn onafhankelijkheid en zelfstandigheid van democratisch gelegitimeerde staatsorganen ten opzichte van belangengroepen cruciaal als factor voor de economische groei op lange termijn.

Inflatie en monetair beleid

Men wordt in *Scanning the future* betrekkelijk weinig geïnformeerd over de monetaire en financiële infrastruc-

Tabel 1. Bbp-groei 1990-2015 (in % per jaar, gemiddeld)

	N. Am.	W.-Eur.	Jap.	Daë ^a	Lat. -Am.	Afrika	Totaal
Global shift ^b	3,4	1,9	4,3	7,3	4,3	2,9	3,4
Europeaan renaissance	1,8	2,8	3,7	6,2	2,8	4,0	2,9
Global crisis	1,7	1,8	3,0	5,0	3,0	2,3	2,2
Balanced growth	3,0	3,2	3,1	7,0	5,6	4,9	3,6

a. Dynamische Aziatische economieën (Korea, Taiwan e.a.)

b. Een ingrijpende verschuiving van de economische activiteit onder invloed van vooral de technische vooruitgang, waarvan in eerste aanleg VS, Japan en andere Aziatische landen profiteren. Europa wordt verondersteld daarop slecht voorbereid te zijn.

tuur. Dat is jammer, want een economie behoort over een betrouwbare en stabiele monetaire en financiële institutionele sector te beschikken, wil men althans een zeker welvaartsniveau bereiken. Wanneer door een gebrek aan standvastigheid van de overheid de monetaire stabiliteit wordt doorkruist, zal inflatie vrijwel onvermijdelijk worden. En deze inflatie zal de economische groei zeker schaden. Weliswaar wordt soms gezegd dat inflatie een korte-termijnprobleem (of althans een middellange-termijnprobleem) is en derhalve geen prominente plaats behoort te hebben in een beschouwing over de economische groei op lange termijn, maar dit lijkt een vergissing. Inflatie heeft namelijk ruïneuze gevolgen, en wanneer zij zich vijftientig jaar of langer voortsleept, wordt ook de economische groei op lange termijn ernstig geschaad en kan er zelfs, zoals de ervaringen van Latijnsamerikaanse landen illustreren, een achteruitgang ontstaan.

Het CPB moge dan volhouden dat de markt, de innovaties en de overheidscoördinatie in de juiste onderlinge verhouding de sleutel voor economische vooruitgang blijven. Wij zouden echter willen benadrukken dat niet alleen de evenwichtsbrengende functie van het marktverkeer maar ook het nemen van riskante beslissingen door innoverende ondernemers en het voeren van een zinvolle economische politiek ernstig bemoeilijkt worden bij een hoge inflatie of hoge inflatieverwachtingen.

Inflatie kan voorts leiden tot ontmoediging van het sparen, tot overmatige risico's bij het produktieve investeren (niet alleen binnenlands maar ook in het buitenland), tot kapitaalvlucht, tot labiele wisselkoersen en daarmee tot vergissingen bij het bepalen van de winstgevendheid van investeringen. De inflatie werkt hierdoor recessies en begro-

tingstekorten in de hand. Uit frustratie over deze tegenslag kan de druk tot protectionisme in allerlei vormen worden aangewakkerd. Als daaraan wordt toegegeven leidt dat weer tot een verdere vertraging van de economische groei. Dat bij voorbeeld Duitsland zich na de tweede wereldoorlog zo snel kon herstellen, was mede aan de gerealiseerde prijsstabiliteit te danken. En dat bij voorbeeld de economische prestaties in de VS in de jaren tachtig en begin jaren negentig bij de verwachtingen achterbleven, was mede te wijten aan de inflatie en inflatieverwachtingen in die jaren.

Het is een gemis van de studie dat het aan deze inflatiefactor nauwelijks aandacht heeft gegeven.

Indicatie

Hoeveel een overwinning van de inflatie kan betekenen voor de economische groei in de wereld op lange termijn, valt natuurlijk niet exact aan te geven. Maar om een globale indicatie daarvan te krijgen, zou het dienstig kunnen zijn om een vergelijking te maken tussen de 'Dynamic Asian Economies' (DAE's) en Latijns-Amerika. De DAE's hadden in de periode 1984 t/m 1987 een gemiddelde inflatie van ruim 2% en een reële bnp-groei van 9%, en Latijns-Amerika had toen een inflatie van 113% en een reële groei van ruim 3% per jaar. Natuurlijk wordt dit verschil in economische groei niet alleen door de kloof tussen de inflatietempo's veroorzaakt, maar wanneer wordt bedacht welk een breed scala van verstoringen door hoge inflatie teweeg wordt gebracht, is er geen reden om de rol daarvan gering te achten.

Een succesvolle inflatiebestrijding in Latijns-Amerika zou derhalve van wezenlijke betekenis zijn voor de economische groei van deze regio. Gegeven het huidige aandeel van 7 à

8% in de wereldproduktie, zou dit op termijn kunnen leiden tot een extra stijging van het mondiale bnp en tot een gelijkere verdeling daarvan over de continenten.

Slot

Het pleit voor het CPB dat het heeft aangevoeld dat een verkenning van de mogelijke ontwikkelingen op het vlak van de economische groei in de komende 25 jaar ook de behoefte doet opkomen aan een visie op wat zou behoren te worden gedaan om een zo gunstig mogelijke uitkomst te bereiken. Het ligt voorts voor de hand dat het CPB daarbij terugrijpt op het centrale concept dat het aan de studie ten grondslag heeft gelegd, te weten dat de groei afhangt van een evenwichtige combinatie van markt, innovatie en overheidscoördinatie. Een betere toekomst acht het dan afhankelijk van een verbetering van elk dezer elementen en in het bijzonder een verbetering van het evenwicht daartussen. Daarbij denkt het bij voorbeeld aan een vergrote overheidscoördinatie op milieugebied en liberalisatie van de internationale handel. In het algemeen roept het CPB op tot "sociale innovatie", waarin zulke verbeteringen gestalte zouden moeten krijgen.

Het komt ons voor dat deze opwekking tot sociale innovatie te zien is als een oproep tot verbetering van de praktische uitwerking van het ideaal van een pluralistische democratie in combinatie met een markteconomie. Toch stelt het wat teleur dat de uitwerking daarvan in sommige richtingen wat in het midden blijft, zoals op monetair gebied. Maar gelukkig mag men erop vertrouwen dat de discussie door gaat. Bij andere gelegenheden en in andere studies zal zeker nader kunnen worden ingegaan op alle factoren die voor de economische groei op lange termijn van betekenis zijn. En daarbij zal het zeker van belang zijn zich de door het CPB vertolkte visie op de cruciale betekenis van de markt, de innovatie door ondernemers en het overheidsbeleid voor de geest te blijven houden.

**J.H. Brussee
S.G.A. Kaatee**

De auteurs, beleidsadviseurs op het Ministerie van Financiën, geven hun persoonlijke visie.